

Alþingi
Erindi nr. P 130/2610
komudagur 12.7.2004

JÓN SIGURGEIRSSON
LÖGFRÆÐINGUR
KLETTÁSI 12
210 GARDABÆ
JONSIG@HN.IS
SÍMI 694-9875
587-3824

Reykjavík 12. júlí 2004

Bréf til alsherjarnefndar Alþingis vegna fyrirliggjandi frumvarps um breyting á útvarpslögum ofl.

Inngangur

Dögg Pálsdóttir kom fram í sjónvarpi 12 júlí og rökstuddi það álit sitt að Alþingi gæti ekki fellt lög úr gildi eftir að forseti væri búinn að synja um staðfestingu þeirra. Hún sagði að hún styddist við orðanna hljóðan 26. gr. stjórnarskrárinnar. Sigurður Línadal sagði að það væri að fara á snið við ákvæði stjórnarskrá að gera bæði í einu að fella lög úr gildi og setja ný um sama efni og Eiríkur Tómasson sagði að það bryti á lagasetningarvaldi forseta Íslands.

Ég er ekki á mála hjá ríkisstjórninni og er ég viss um að ég hef ekki glatt ráðherra þegar ég hélt því fram í Morgunblaðinu fyrir synjun forseta að hann hafi þá heimild sem hann hefur nú notað.

Saga “forsetavalds”

Skoðum álit Daggar Pálsdóttur um það að það eigi að túlka stjórnarskránnar eftir orðanna hljóðan og þess vegna komi ekkert annað til en þjóðaratkvæðagreiðsla. Hvað segir stjórnarskráin? Hún segir að forseti sé algjörlega valdalaus. Samkvæmt orðanna hljóðan má hann ekki synja að undirrita lög. Ástæðan er sú að forseti er í raun samkvæmt stjórnarskrá kosinn kóngur. Við tókum upp dönsku stjórnarskrána með óverulegum breytingum og gerðum hana að okkar.

Barátt konungs og þings byrjaði á 13. öld í Englandi og lauk á þeirri 19. Eftir þá baráttu varð konungur (hér forseti) algjörlega valdalaus.

Sama þróun varð í öðrum vestrænum lýðræðislöndum sem ekki eru lýðveldi þ.e. hafa konung. Það að forseti fari með löggjafarvald með þinginu eru gamlar leifar raunverulegs konungvalds sem löngu eru fallnar úr gildi í raun þó það standi á pappírnum.

Galli við túlkun samkvæmt orðanna hljóðan

Ég hef verið þeirrar skoðunar sem kennd var í lagadeild að forseti Íslands hafi vald til að synja lögum staðfestingar og rökstuddi ég það í grein í Morgunblaðinu fyrir skemmstu. Það er þó andstætt orðanna hljóðan stjórnarskrá og andstætt túlkun á öllum öðrum valdheimildum forseta. Það er grundvallar regla í lagatúlkun að undantekningarákvæði á að jafnaði að túlka þröngt. Ef fallist er á þessa heimild forseta þá er hún að vissu leyti á skjön við hlutverk hans eins og menn hafa bent á. Það má því ómögulega gefa því ákvæði víðari merkingu en þrængsta túlkun þess gefur tilefni til.

Andstætt lagasetningarvaldi forseta.

Eiríkur Tómasson hefur sagt að samþykki frumvarps sem gerir bæði í senn að fella lög úr gildi og setja ný sé áráð á lagasetningarvald forseta. Mér er ekki ljóst hvar Eiríkur hefur fundið að forseti hafi lagasetningarvald. Ráðherrar fara með vald hans nema ef til vill heimild hans til að synja undirritun. Ef Eiríkur telur að 26. gr. gefi honum lagasetningarvald þá er hann að túlka þá grein mun víðar en ég tel að saga stjórnarskrár og lögskýringargögn gefi tilefni til. **Það að segja að 26. gr. víki í burt lagasetningarvaldi Alþingis er fáránlegt að mínu mati þar sem það er undirstaða íslenskrar stjórnskipunar og óljós undantekningarregla getur ekki vikið á burt.**

Ummæli fræðimannanna Eiríks Tómassonar og Sigurðar Lindals um að verið væri að fara á svig við stjórnarskrána og stofna til stjórnlagakreppu væri skiljanleg ef ríkisstjórnin hefði fellt úr gildi lög og komið með önnur sem ekki hefðu neinar efnisbreytingar. Áróðursmeistarar hafa haldið því fram að efnisbreytingin væri lítil. Persónulega er ég ósammála fjölmiðlalögnum eins og þau eru og tel efnisbreytinguna ekki nægjanlega. Hins vegar telur ríkisstjórnin greinilega að um hæfilega tilslökun sé að ræða og **þar er um pólutískt mat að ræða en ekki fræðilegt.**

Þjóðin fær að kjósa – það er mikilvægt.

Aðal atriðið í mínum huga er að frumvarp ríkisstjórnarinnar gerir ráð fyrir að frumvarpið fari ekki að hafa áhrif fyrr en eftir kosningar og þá fær þjóðin að tjá vilja sinn í þeim kosningum. Þar sem þjóðin fær að tjá vilja sinn eru engar forsendur fyrir því að forseti sendi lög in í þjóðaratkvæði á ný. Það væri í raun fáránlegt og því engin hættu á stjórnskipunarkreppu. Hins vegar er rétt ábending hjá Eiríki að sú staða getur komið upp að þing og forseti séu í stríði. Þannig varð stjórnskipun okkar til og þingið vann. Þau rök Eiríks mæla ef til vill frekar gegn þeirri viðteknu túlkun stjórnarskrár að forsetinn hafi synjunarvald fremur en að það takmarki lagasetningarvald Alþingis.

Jón Sigurgeirsson lögfræðingur

Höfundur samdi ritið Þingræðisregluna 1978 og er það rit til í bókasafni Alþingis.